

consignades per Dozy, però que ja no es van propagar fins a l'Occident aràbifon

DERIV: *Saraguellada* (supra)

+ *Sarambeques*, + *sarambulles*, V. *sarumballes* *Saramenya*, V. *sarmenya* *Sarampió*, V. *senabre* *Saranatxa*, V. *senatxo* (SENALLA) *Saramulló*, V. *somorgullar*

SARANDA, mot solament local en català i conegut només des de poc, que almenys en aquesta forma és manllevat del cast. ZARANDA; aquest i el verb *zarandar*, *zarandear*, són antics i arrelats, en grau pregon i amplíssim en castellà i en el port. *ciranda*, lleon *acerandar*: d'origen incert; l'existència de variants dialectals i ja antigues *cándara*, *zandra*, *candra*, fa probable que siguin formes paral·leles del ll. vg i tardà *tarántara* onomatopeia de certs sons, que també té el mateix sentit que *zaranda*, i duen a suposar una base onomatopeica, amb variants TSÁNDARA/KÁNDARA/TÁNTARA, expressant el so rítmic del garbell i el gra quan es garbella; la metàtesi degué canviar el verb, de *çandarar* en *çarandar*, que ja està comprovat en fonts mossàrabs o hispano-aràbigues del S. XIII i fins el S. XI

Només des del DAG hi ha notícia en català de *saranda* «garbell de filferro gruixut per garbellar la sora grossa del riu», Pla de Llobregat. Com que Aguiló vivia a St Joan Despí, degué preguntar-ho als operaris que allà treballaven en carreteres etc., testimoni que no afegeix gran cosa al cast. *zaranda*, que també usarien *AlcM* assegura que també s'usa en algunes altres comarques del Princ. i vagament «P. Val.», però el mot no va ser admès en cap dels diccs de Fabra (que tanmateix accepta quasi tots els mots del DAG). En acc secundària, «enreixat de filferro per separar els grans de raïm de la rapa, en fer el vi»; cosa semblant a Tortosa en *AlcM*, § 2; però tampoc els glossaris (tort. etc.) del BDC no porten res, no hi ha res en els diccionaris balears ni pràcticament res en els valencians¹

Es, doncs, evident que el mot és castellà, en les poques dades i recents, que hi ha a la nostra llengua. Tampoc podem pensar que es tracti d'arabismes locals, car no s'ha comprovat que el mot sigui aràbic o almenys que hi hagi tingut existència sinó esporàdica, i antigament només hi ha coses semblants, poques, en l'àrab d'Espanya. En castellà, en canvi, des d'Aragó al centre, a Lleó i a Andalusia, es presenta en massa des de c. l'a. 1400. També port. *ciranda* [S. XVI, Machado], i formes del verb port. *cirandar* [1813] *zarandar* [*çarandar*, 1495, Nebr.; Cervantes, Quevedo, M de Agreda etc.], *zarandear* [1599], *acerandar* en molts parlars lleonesos, i documentat des del S. XVI; i amb variant consonàntica *serenarse* o *serenarse* = *zarandearse* (que ha de constituir una altra varietat imitativa, puix que un canvi de -ND- en -N- allà és inconcebible).

Essent tan poc català aquest mot, convindrà essencialment limitar-se a remetre al llarg estudi etimològic del DCEC (IV, 841-5, i les poques ampliacions que hem escrit per al DECH). En àrab medieval no comp-

tem més que amb una dada isolada del gran lèxic d'Abensida de l'àrab clàssic, però aquest lexicògraf, que era murcià (1007-1066), només se'n serveix per explicar un mot pròpiament àr., *subra* 'certa quantitat de blat' de la qual diu que és 'la que es garbella amb un objecte anàleg al *saránd*'; encara que no n'hi hagi confirmació en cap font aràbiga, d'aquí podem deduir que ja s'usava *sarand* (probablement amb nom d'unitat *saranda*) a Múrcia c. 1050 60.

De més a més, hi ha una altra dada solta d'un verb *sarad*, per a garbellar amb garbell de grossos forats, en un lèxic compilat a Síria en el S. XIX, que aplega elements sovint sirians, sovint forasters i de l'àr. sembla que va passar al curde, on consta *sar[a]rād*, amb una variant local *serénd* 'garbell gros' (no gaire ben documentats, almenys el segon: en dos parlars tocant a l'Iraq, a uns 60-100 km. de Mossul i Bagdad). La reducció de *s-r-nd* a *s-r-d* és cosa típica de l'àrab, quan adapta mots estrangers, com sigui que l'estructura de l'àrab s'oposa a aquell sil·labisme.

Es tracta, doncs, d'una sèrie de dades escadusseres, i tot plegat fa l'efecte que reflecteix un manlleu d'Espanya propagat, ací i allà, a través del Nord d'Àfrica, fins a l'Iraq i el curde. Encara que aquest llenguatge sigui irani, és de tribus nòmades; i el mot sembla estranger a tot l'irani antic i modern, car si bé hi ha un persa *srind*, aquest mot, més que 'gronxador', sembla designar una corda per a diferents usos (per a caça etc.) que ocasionalment s'ha usat per gronxar-se segurament mot sense cap relació amb l'hispanic.

En aquest hi ha variants formatives orientadores: *zándara* «criba llena de piedras» en un escr. arag. de 1611, avui reduït a *zandra* a l'Alt Aragó, per la repugnància de l'aragonès contra l'esdrúixol; d'altra banda arag. *cándara*, reduït a *kándra* «tamiz» a l'Alt Aragó². Aquestes formes han de ser antigues no podent-se explicar *zándara* des de *zaranda* ni viceversa, hem de creure que el verb **zandarar* es canvià en el ben conegut *zarandar*. L'antiguitat d'aquest verb es comprova, perquè *azerenar* (z grafia de ç) apareix en les gloses romàniques del nostre *RMA*, junt amb el substantiu *azarén* 'garbell' (cf. el citat lleon. *seren(e)arse* 'gronxar-se').

Tenim, doncs, un quàdruple joc d'estructures paral·leles: TSÁNDARA/KÁNDARÁ/TsarÁNDa/TSERENA-. I això ens condueix al ll. *tarántara*, documentat, en fonts tardanes i vulgaritzants, amb el sentit de 'zaranda': en el glossari ll-anglosaxó d'Aelfric, que ha de ser del S. VII, en les gloses isidorianes i en antics glossaris llatins de França; comentat amb l'explicació «est vox setaciorum»: o sigui el so dels sedassos o garbells que es balandregeu o batzeguen, fent caure les pedres o el gra, i el so que fan aquests objectes dins el sedàs o garbell; *taratántara* figura, de més a més, en l'arcaic Enni en una fi d'hexàmetre, en «tuba --- *teratántara* dixit» com a imitació del brogit d'una trompa bèlica.

En conclusió és probable que *çandarar*, canviat en *çarandar* per metàtesi, d'on el substantiu *zaranda*, i llurs variants, siguin una vella onomatopeia hispano-

60